

Archeologisch bureauonderzoek

Lidl Steenwijk, Steenwijk gemeente Steenwijkerland (OV).

juli 2019

Versie 1.1 (concept)

In opdracht van:
BJZ.nu

Colofon

Laagland Archeologie Rapport 319

Archeologisch bureauonderzoek Lidl Steenwijk te Steenwijk, gemeente Steenwijkerland (OV)

Auteur: Erwin Brouwer

In opdracht van: BJZ.nu

Foto's en tekeningen: Laagland Archeologie

Status rapport: concept

Controle: J. De Gruil

Autorisatie: E.W. Brouwer

ISSN 2468-4759

Laagland Archeologie BV
Virulyweg 21F
7602 RG Almelo

E-mail: info@laaglandarcheologie.nl
KvK-Nummer: 60294418

© Laagland Archeologie BV, Almelo, juli 2019

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers. Laagland Archeologie BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

Laagland Archeologie heeft in juli 2019 een Archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor een terrein aan de aan de Tukseweg 50-52 te Steenwijk, gemeente Steenwijkerland (OV). Het onderzoek vond plaats in verband met de ruimtelijke procedure rondom de sloop van de huidige winkel ten gunste van nieuwbouw.

Het bureauonderzoek had tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen. Centraal staat daarbij de vraag of en zo ja welke archeologische resten (complextype, datering, diepteligging en gaafheid) in het plangebied kunnen worden verwacht.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek geldt een lage verwachting voor alle archeologische perioden, theoretisch met uitzondering van de nieuwe tijd. Uit deze periode kunnen resten worden verwacht van militaire installaties, met name uit de 80-jarige oorlog. In de vorige eeuw stond een gasfabriek in en nabij het plangebied. Als gevolg hiervan was de bodem ernstig vervuild. In het laatste kwart van de afgelopen eeuw hebben daarom diverse saneringen in en rond het plangebied plaatsgevonden. Op basis van (zeer terughoudend geïnterpreteerde) milieukundige boringen is sprake van een ernstig verstoord bodemprofiel. Ter hoogte van de nieuwbouwlocaties is het bodemprofiel waarschijnlijk tot een diepte van 200 cm -mv of meer verstoord tot in de C-horizont.

Daarom wordt geadviseerd geen archeologisch vervolgonderzoek in het plangebied uit te voeren. De implementatie van dit advies is in handen van de bevoegde overheid, de gemeente Steenwijkerland. De gemeente wordt hierin vertegenwoordigd door haar deskundige, mevrouw M. Nieuwenhuis.

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding onderzoek	7
1.2 Afbakening plan- en onderzoeksgebied	7
1.3 Administratieve gegevens	9
1.4 Huidige situatie en toekomstig gebruik	10
1.5 Gemeentelijk beleid	10
1.6 Onderzoeksdoel	10
2 Inventarisatie	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Landschappelijke ontwikkeling	11
2.3 Archeologie	13
2.3.1 Bekende archeologische waarden	13
2.3.2 Waarnemingen	13
2.3.3 AMK-terreinen	14
2.3.4 Gemeentelijke verwachtingskaart	14
2.3.5 Eerder archeologisch onderzoek	14
2.4 Historie	15
2.5 Bodemsaneringen	18
3 Conclusie en verwachtingsmodel	20
3.1 Conclusie	20
3.2 Verwachtingsmodel	20
4 Selectieadvies	22
Literatuur	23
BIJLAGE 1 AMZ-cyclus	25
BIJLAGE 2 Archeologische perioden	26
BIJLAGE 3 Geomorfologische kaart	27
BIJLAGE 4 Actueel Hoogtebestand Nederland	28
BIJLAGE 5 Gemeentelijke archeologische verwachtingskaart	29
BIJLAGE 6 Bodemkaart	30
BIJLAGE 7 Waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen	31
BIJLAGE 8 minimale dikte verstoord pakket	32
BIJLAGE 9 Boorstaten bodemonderzoek	33

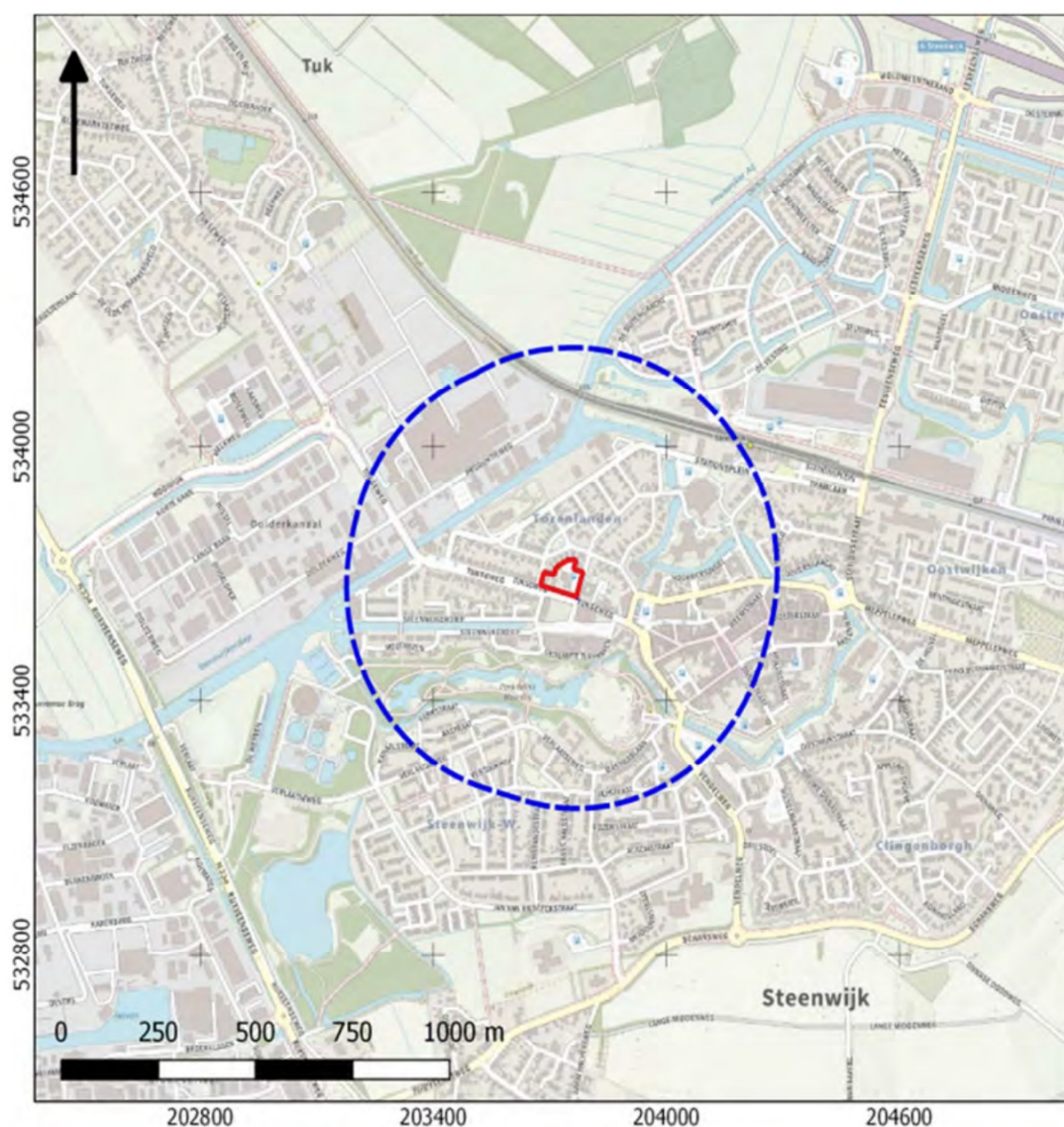
HOOFDSTUK **1** INLEIDING

1.1 AANLEIDING ONDERZOEK

De aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande herbouw van een winkelpand van de Lidl aan de Tukseweg 50 - 52 te Steenwijk, gemeente Steenwijkerland (OV). Hiertoe is een bestemmingsplanwijziging vereist. De gemeente Steenwijkerland heeft een eigen archeologiebeleid. Op basis van het bestemmingsplan dient archeologisch onderzoek uitgevoerd te worden om aan te tonen dat eventueel aanwezige archeologische waarden niet onevenredig worden of kunnen worden geschaad door de geplande bouwactiviteiten. De opdrachtgever beoogt met het onderzoek de gemeentelijke paraaf te krijgen voor het onderdeel archeologie. Aanvullende wensen zijn niet kenbaar gemaakt.

1.2 AFBAKENING PLAN- EN ONDERZOEKSGBIED

Het plangebied betreft de Lidl Steenwijk in Steenwijk, gemeente Steenwijkerland (OV), zie onderstaande afbeelding.

Afbeelding 1. Ligging van het plan- en onderzoeksgebied.

Het plangebied heeft een omvang van circa 5.745 m². Voor een beter begrip van de bodemkundige omstandigheden en de archeologie van de planlocatie is een groter gebied bestudeerd. Een zone van 500 m rondom het plangebied wordt voldoende geacht om de archeologische potentie van het plangebied in kaart te brengen. Deze zone wordt aangeduid als 'onderzoeksgebied'.

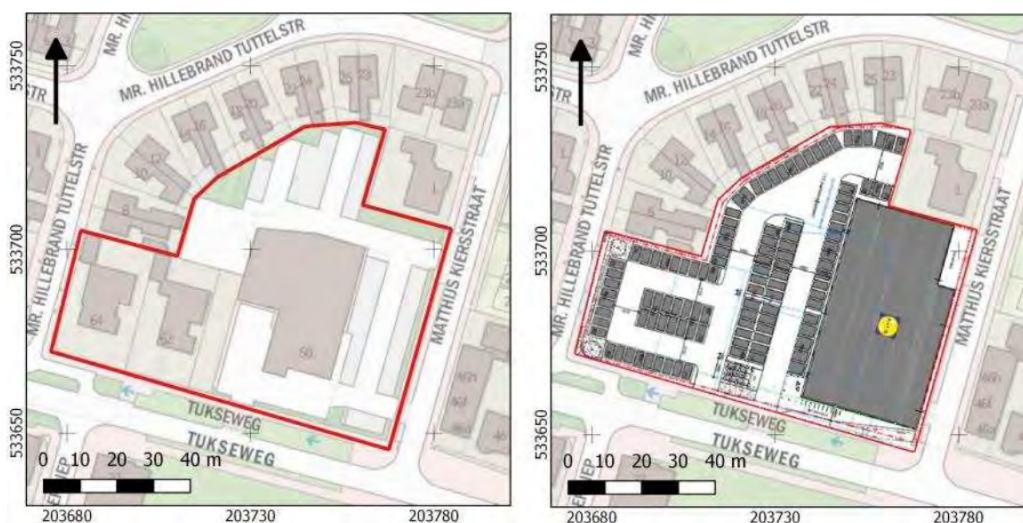
1.3 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Provincie	Overijssel
Gemeente	Steenwijkerland
Plaats	Steenwijk
Toponiem	Lidl Steenwijk
Laagland Archeologie projectnummer	STLI191
Datum conceptrapportage	17-07-2019
Datum definitief rapport	
XY-coördinaten	203765/533730
	203767/533645
	203675/533670
	203685/533705
Oppervlakte/lengte plangebied	circa 5.745 m ²
Datering	neolithicum - nieuwe tijd
Complextype	bewoning (inclusief verdediging)
Onderzoeksmeldingsnr	4721566100
AMK-terrein	n.v.t.
Vondstmeldingsnr.	n.v.t.
Type onderzoek	Archeologisch bureauonderzoek
Opdrachtgever	BJZ.nu
Goedkeuring bevoegde overheid	
Bevoegde overheid	gemeente Steenwijkerland
Adviseur namens bevoegde overheid	M. Nieuwenhuis
Beheer documentatie	E-depot voor de Nederlandse archeologie archief Laagland Archeologie BV
Uitvoerder	Laagland Archeologie BV Virulyweg 21F 7602 RG Almelo 06 51 95 35 53
Projectleider	Erwin Brouwer erwin.brouwer@laaglandarcheologie.nl

Tabel 1. Objectgegevens.

1.4 HUIDIGE SITUATIE EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

Het plangebied is momenteel bebouwd. De bebouwing wordt gevormd door een tweetal woningen en een pand van de Lidl-supermarkt. Het resterende, onbebouwde terrein is voornamelijk in gebruik als parkeerterrein. De huidige bebouwing en verhardingen in het plangebied worden gesloopt en verwijderd, waarna een nieuw pand wordt gebouwd. Onderstaande afbeelding toont de huidige en de nieuwe situatie.

Afbeelding 2. Huidige situatie (links) en nieuwe situatie (rechts).

Het huidige winkelpand is gefundeerd op poeren. De funderingswijze van de woningen is niet bekend; waarschijnlijk zijn hier funderingssleuven aangelegd tot een diepte van circa 80 cm -mv. Het nieuwe bedrijfspand wordt gefundeerd op poeren die tot een diepte van ruim 1 m -mv worden gegraven.

1.5 GEMEENTELIJK BELEID

In het bestemmingsplan Steenwijk en Tuk (regel 41) is aangegeven dat archeologisch onderzoek is vereist als er bodemversturende ingrepen groter dan 250 m² plaatsvinden. De omvang van de geplande verstoringen overschrijdt deze grens.

1.6 ONDERZOEKSDOEL

Het uitgevoerde onderzoek behoort tot de eerste fasen in het huidige archeologische onderzoeksproces (zie bijlage 1). De initiatiefnemer beoogt met het hier uitgevoerde onderzoek te voldoen aan de gemeentelijke regelgeving omtrent archeologisch onderzoek. Het bureauonderzoek heeft tot doel een archeologisch verwachtingsmodel op te stellen aan de hand van bestaande bronnen, en te bepalen of en zo ja welke delen van het plangebied in aanmerking komen voor vervolgonderzoek.

HOOFDSTUK 2 INVENTARISATIE

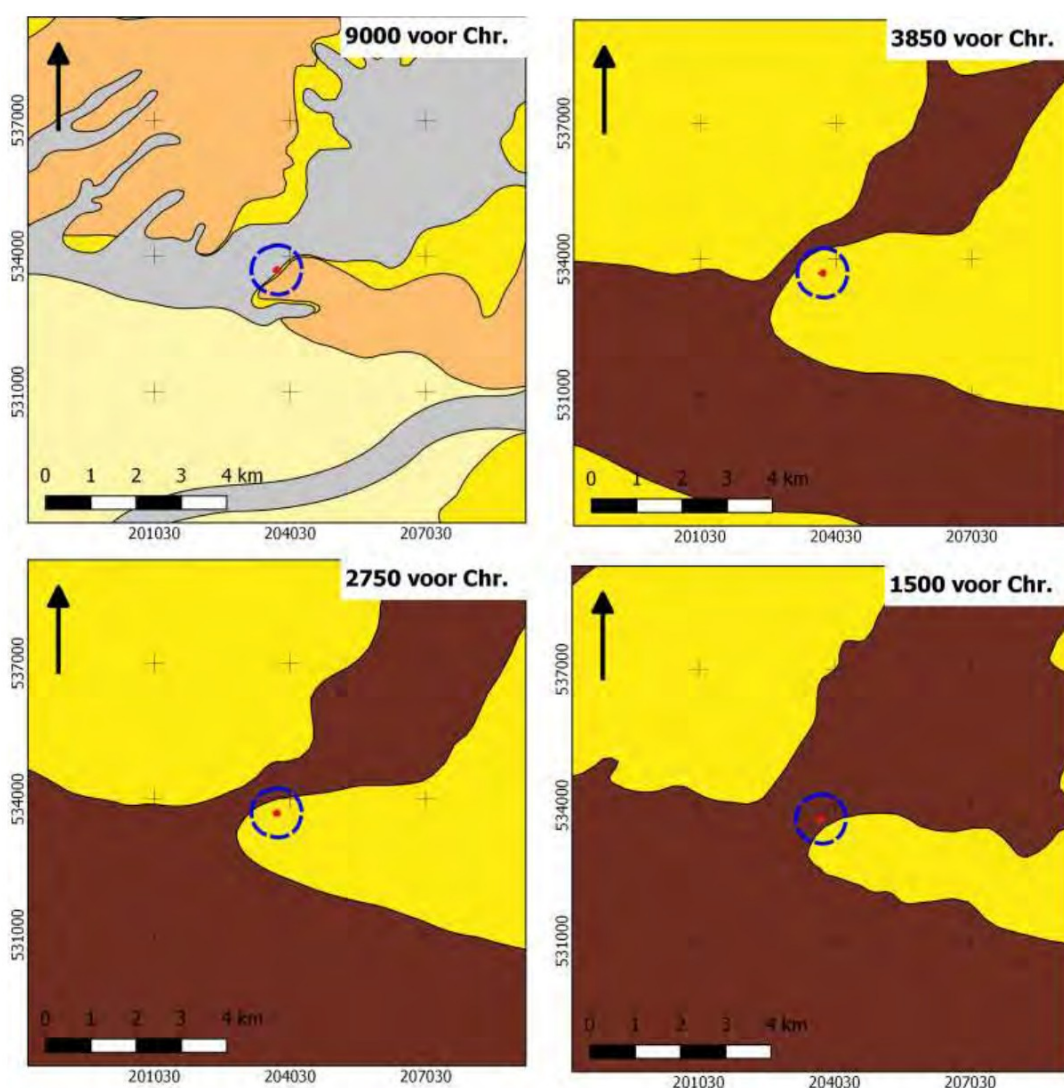
2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk worden de relevante landschappelijke ontwikkeling en huidige bodemkundige situatie beschreven. Tevens wordt ingegaan op de bekende archeologische waarden in de omgeving van het plangebied en de historische situatie. Voor wat betreft de in de tekst genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar bijlage 2.

2.2 LANDSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING

Het plangebied ligt aan de voet van een wat zuidoostelijker gelegen hoge stuwwal. De oude kern van Steenwijk is op een uitloper van deze stuwwal gebouwd. Noordwestelijk van het plangebied ligt een andere stuwwal. De stuwwallen zijn in de voorlaatste ijstijd (Saalien, 238.000 – 126.000 voor heden) gevormd onder invloed van het voortkruinende landijs.

Gedurende de laatste ijstijd (Weichselien, 116.000 – 11500 voor heden) bereikte het landijs niet de Nederlandse grenzen, maar wel was het oppervlak bijna permanent bevroren. In deze periode kwamen gedurende de zomermaanden grote hoeveelheden regen- en smeltwater vrij, die accumuleerden in vlechtende rivieren in brede, maar ondiepe rivierdalen (zie onderstaande afbeelding, linksboven). Het plangebied ligt in een dergelijk rivierdal, die beide stuwwallen doorsnijdt. Tegen het einde van het Weichselien werd het landschap bedekt met grote hoeveelheden door de wind afgezet zand (dekzand). Ook het rivierdal werd daarbij grotendeels opgevuld, maar bleef een relatief laaggelegen deel. In het Holoceen ontstonden vaak riviertjes en beken in de voormalige rivierdalen. Door diverse omstandigheden steeg het grondwaterpeil in de loop van het Holoceen. Vanuit de laaggelegen, vochtige zones (meestal de rivier- en beekdalen) ontwikkelde zich tussen ruwweg 5500 en 3850 voor Chr. veen. Vanaf ongeveer 3850 tot 2750/1500 voor Chr. lag het plangebied op het einde van een landtong temidden van een veengebied.

Afbeelding 3. Paleogeografische ontwikkeling van 9000 – 2750 voor Chr. (naar Vos e.a., 2013). Oranje: stuwwal; grijs: rivierdal; geel: dekzand; bruin: veen. Het plangebied is aangegeven met een rode stip binnen het onderzoeksgebied (blauw gestreepte cirkel).

Geomorfologie

Op de geomorfologische kaart (bijlage 3) is het plangebied niet-gekarteed (bebouwde kom). Op basis van de omliggende, gekarteerde eenheden, het AHN en de paleogeografische kaarten ligt het plangebied waarschijnlijk op een gordeldekzandwelling (3L53) of een vlakte van smeltwaterafzettingen (2M12) of op de overgang daarvan.

Op het AHN (Actueel Hoogtebestand Nederland, zie bijlage 4) zijn de stuwwallen duidelijk herkenbaar. De oude kern van Steenwijk (te herkennen aan de stervormige verdedigingswerken uit de nieuwe tijd) ligt op het einde van een stuwwaltong. Het plangebied ligt ruim 4 m lager, op de overgang naar de vlakte van smeltwaterafzettingen in noordwestelijke richting. Uit onderstaande detailopname van het AHN blijkt dat de grond onder de huidige bebouwing met ongeveer 40 - 50 cm is opgehoogd.

Afbeelding 4. Detailopname van het plangebied op het AHN.

Bodem

Bodemkundig (bijlage 6) is het plangebied eveneens niet gekarteerd. In de omgeving komen madeveengronden en moerige eerdgronden voor en vermoedelijk ligt het plangebied ook op een madeveengrond of moerige eerdgrond. Dekzand ligt hier niet dieper dan 120 cm -mv. De bovengrond bestaat uit veen of een moerige laag (dat kan worden gezien als grotendeels omgewerkt restant van het oorspronkelijke veenpakket). In paragraaf 2.5 wordt de bodemkundige situatie in het plangebied beschreven aan de hand van een aantal milieukundige boringen in het plangebied.

2.3 ARCHEOLOGIE

2.3.1 BEKENDE ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bijlage 7 toont de locaties van de bekende archeologische waarden en de uitgevoerde archeologische onderzoeken in de omgeving van het plangebied. In het plan- en onderzoeksgebied zijn geen bekende waarden geregistreerd.

2.3.2 WAARNEMINGEN

Vanaf ongeveer 190 m en verder ten oosten/zuidoosten van het plangebied liggen een viertal waarnemingen (nummers 12371, 13785, 27235 en 43928). Het betreft

voornamelijk resten van aardewerk en bouwmaterialen uit de late middeleeuwen (complextypen: stad/nederzetting), samenhangend met de historische kern van Steenwijk. Waarneming 27235 betreft de oude kerk van Steenwijk, waarvan resten zijn aangetroffen uit de vroege en late middeleeuwen.

Ongeveer 360 m ten noorden van het plangebied is een geslepen vuursteen bij gevonden. Deze wordt gedateerd in het midden- tot laat-neolithicum; het complextypen is onbekend.

2.3.3 AMK-TERREINEN

AMK-terreinen (= Archeologische Monumentenkaart) zijn terreinen waarvan bekend is dat zich archeologische resten in de grond bevinden. Het archeologisch belang daarvan is bovendien gewaardeerd. Zo zijn er AMK-terreinen van archeologisch belang, hoog, zeer hoog archeologisch belang en wettelijk beschermde AMK-terreinen van zeer hoog archeologisch belang). Oostelijk van het plangebied ligt een AMK-terrein van archeologische waarde. Het betreft de oude stadskern van Steenwijk.

2.3.4 GEMEENTELIJKE VERWACHTINGSKAART

Op de gemeentelijke beleidsadvieskaart (bijlage 5) ligt het plangebied in een niet-gekarteerde zone. De archeologische verwachting is niet aangegeven.

2.3.5 EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In de omgeving van het plangebied hebben eerder archeologische onderzoeken plaatsgevonden. De onderzochte locaties zijn afgebeeld in bijlage 7. Onderstaande tabel geeft de belangrijkste resultaten/conclusies van de uitgevoerde onderzoeken.

Zaakidentificatie 2107039100 en 2185229100 (onderzoeksnummer 15560 en 26754) betreft een bureauonderzoek respectievelijk een booronderzoek uit 2006.¹ Op basis van het bureauonderzoek geldt een hoge verwachting voor resten uit de late middeleeuwen – nieuwe tijd (bebouwing van stedelijke aard, resten van militaire, infrastructurele en waterstaatkundige werken). Tijdens het veldwerk zijn geen bodemverstoringen dieper dan 50 cm -mv waargenomen, zodat de gaafheid van eventuele resten naar verwachting goed is. Nader archeologisch en historisch onderzoek is aanbevolen.

Zaakidentificatie 2185204100 (onderzoeksnummer 26322) betreft een booronderzoek uit 2008. Het betreffende rapport is niet gepubliceerd in Archis3 of het E-depot.

Zaakidentificatie 2219784100 (onderzoeksnummer 31656) betreft een bureauonderzoek uit 2008. Het betreffende rapport is niet gepubliceerd in Archis3 of het E-depot.

¹ Van den Berghe, 2006.

Zaakidentificatie 2263678100 (onderzoeksnummer 37813) betreft een bureauonderzoek uit 2007.² Op basis van het bureauonderzoek geldt voor dit plangebied een hoge verwachting op resten uit de steentijd. Voor de periode bronstijd tot en met de nieuwe tijd geldt een lage tot middelhoge verwachting.

Zaakidentificatie 2273738100 (onderzoeksnummer 18594) betreft een bureau- en verkennend booronderzoek uit 2006. Het betreffende rapport is niet gepubliceerd in Archis3 of het E-depot.

Zaakidentificatie 2293031100 (onderzoeksnummer 41879) betreft een bureauonderzoek uit 2010. Het betreffende rapport is niet gepubliceerd in Archis3 of het E-depot.

2.4 HISTORIE

De stad is vermoedelijk rond 944 of 1024 gesticht door de bisschop van Utrecht. Rond 1295 waren versterkingen aangelegd, vermoedelijk in de vorm van aarden wallen en/of houten palissaden. Rond 1412 werd begonnen met de aanleg van een gracht aan de zuidwestzijde van de stad. In 1522 werd een poging gedaan de stad in te nemen. In 1523 werd de stad succesvol ingenomen door de Hertog van Gelre. De stad werd daarbij in de as gelegd. De stad werd al na enkele maanden heroverd en werd daarbij toegevoegd tot het bezit van de stadhouder van Friesland. Na 1523 werden stad en verdedigingswerken weer opgebouwd. De bouw van de verdedigingswerken werd tijdelijk gestopt in 1528 en een rustiger periode kwam tot stand. Dit duurde tot het begin van de 80-jarige oorlog. Tijdens de 80-jarige oorlog was Steenwijk een vestingstad. De grachten en stadswallen dateren uit deze periode. In 1580-1581 kwam de stad opnieuw onder beleg, nu door de Spanjaarden. Dit verliep niet succesvol voor de Spanjaarden en het beleg werd opgegeven. In 1582 echter kon het Spaanse leger de stad alsnog innemen. In 1592 werd de stad door Maurits heroverd op de Spanjaarden. Onderstaande afbeelding toont een tekening van de belegering van de stad. De rode pijl markeert bij benadering de locatie van het plangebied. Op en langs de Tukseweg waren kleine (Staatse) fortificaties gebouwd.

De stad heeft flink te leiden gehad van de oorlogen en bezettingen. Na 1592 was de stad vrijwel volledig verwoest en de verdedigingswerken waren sterk aangetast. Na een mislukte aanval van de Spaansgezinde graaf Frederik van den Bergh kwam geld beschikbaar voor de wederopbouw van de verdedigingswerken.³

² Kremer, 2007.

³ bron: steenwiek.nl

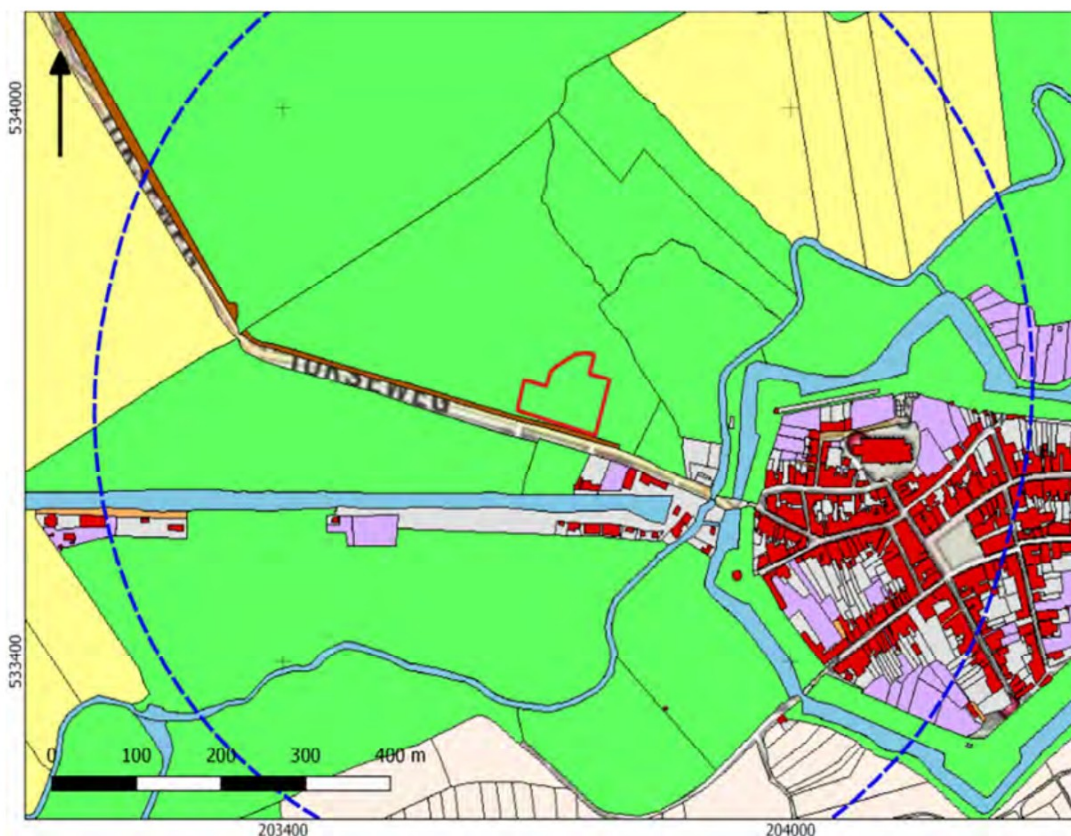

Afbeelding 5. Tekening van het beleg van Steenwijk in 1592 door Bartholomeus Wilemsz Dolendo. Bron: steenwiek.nl.

Op de eerste kadastrale kaart (circa 1832)⁴ is het plangebied en haar omgeving nog onbebouwd (zie onderstaande afbeelding). Het terrein is op de OAT (Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel) aangeduid als weideland. De voorganger van de huidige Tukse weg (tot 1920 sprak men van Steendijk)⁵ is al wel aanwezig. De Tukseweg was een van de uitvalswegen van Steenwijk. Westelijk van het plangebied ligt de oude kern van Steenwijk, compleet met omgrachting.

⁴ bron: hisgis.nl

⁵ bron: historisheverenigingsteenwijk.nl

Afbeelding 6. Uitsnede uit de eerste kadastrale kaart, circa 1832. De locatie van het plangebied is rood omlijnd. Geel: hooiland, beige: bouwland, lichtgroen: weideland, donkergroen: bos/opgaand hout, paars: heide, oranje: onverharde weg. Bron: hisgis.nl.

Op de topografische kaart van 1910 (zie afbeelding 7) is het plangebied bebouwd. Het terrein is onderdeel van een gasfabriek die hier van 1859 tot 1952 stond.⁶ De feitelijke gasfabriek lag oostelijk van het plangebied. In verschillende fasen is de gasfabriek uitgebreid, waarbij ook de huidige onderzoekslocatie in gebruik is genomen; vanaf 1909 verscheen hier bebouwing op de topografische kaart. In het plangebied lag een revisiestation met twee ondergrondse brandstoftanks, enkele garages en een kabelloods.

⁶ bron: steenwiek.nl

Afbeelding 7. Uitsnede uit de topografische kaart van 1910. Bron: topotijdreis.nl.

2.5 BODEMSANERINGEN

Door de aanwezigheid van de gasfabriek is het terrein ernstig vervuild geraakt. In de periode tussen 1991 en 2007 hebben er verscheidene bodemonderzoeken en -saneringen plaatsgevonden. Bijlage 9 toont de (geïnterpreteerde) boorstaten van de uitgevoerde onderzoeken in het plangebied.⁷ Bijlage 8 toont de locatie van de betreffende boorpunten en geeft de geïnterpoleerde dikte van het verstoorde/opgebrachte pakket aan. Boringen 1 tot en met 7 zijn gebaseerd op

⁷ Milieukundige boringen geven geen interpretatie omtrent de genese van de bodemlagen. Voor archeologisch onderzoek zijn deze boorbeschrijvingen vaak erg bruikbaar. In dit geval zijn de boorbeschrijvingen gebruikt om de dikte van het verstoorde pakket in kaart te brengen. De interpretatie van de dikte van het verstoorde pakket is hier op terughoudende wijze gebaseerd op basis van kleur, humeusiteit en vooral inclusies als baksteen, kolengruis en beton. Waarschijnlijk is het verstoorde pakket in diverse delen van het plangebied dikker dan weergegeven. Op basis van de boorbeschrijvingen van boringen 105 en 160 is bijvoorbeeld een verstoringsdikte van ca 50 cm geïnterpreteerd, terwijl bekend is dat hier in de jaren '80 van de vorige eeuw een sanering tot 3,5 m -mv heeft plaatsgevonden.

Ortageo (2018); boringen 9, 10 en 101 tot en met 108 zijn gebaseerd op Buurmans, (2019). Uit de boringen blijkt dat veelal met een verstoringsdikte van 100 – 150 cm is te rekenen. In boringen 9 en 101 en zeer waarschijnlijk ook in boringen 105 en 106 is met een verstoring van minimaal 200 cm te rekenen. Het nieuwe bedrijfspand wordt juist in het oostelijke deel van het plangebied – waar de bodemverstoring het diepst reikt – gebouwd.

In één boring (nummer 103) is een mogelijk intact veenlaagje aangetroffen op een diepte tussen 110 en 130 cm -mv. Aangezien het hier om een zwak zandig veenlaagje gaat, is er een gerede kans dat ook hier sprake is van een verstoring. De bovenliggende zandlaag is zeer waarschijnlijk opgebracht. In geen van de boringen lijkt sprake te zijn van een podzolbodem onder het opgebrachte/verstoorte pakket. Aangenomen kan worden dat de bodemverstoringen overal tot in de C-horizont reiken. De C-horizont bestaat uit bruingrijs of beigegrijs, zeer - matig fijn en zwak - sterk siltig zand.

HOOFDSTUK 3 CONCLUSIE EN VERWACHTINGSMODEL

3.1 CONCLUSIE

Op basis van de inventarisatie kan het volgende geconcludeerd worden: Het plangebied ligt aan de voet van een stuwwal, in een relatief laaggelegen gebied. Op de archeologische beleidskaart van de gemeente is het terrein niet gewaardeerd. Op geomorfologische en bodemkundige kaarten is het plangebied niet gekarteerd. Waarschijnlijk ligt het terrein geomorfologisch in een vlakte van smeltwaterafzettingen of op gordeldekzandwellingen, eventueel in een overgangszone van beide eenheden. Bodemkundig ligt het plangebied vermoedelijk op een madeveengrond of moerige eerdgrond. Dekzand ligt niet dieper dan 120 cm - mv. Op basis van het AHN zijn er geen aanwijzingen dat het plangebied is opgehoogd met ophogingen van meer dan circa 50 cm.

In de omgeving komen diverse waarnemingen uit voornamelijk de late middeleeuwen voor (historische kern van Steenwijk). Het plangebied ligt langs een oude uitvalsweg van Steenwijk, de Tukseweg. Vóór 1920 werd deze weg de Steendijk genoemd. Deze weg bestond waarschijnlijk al op de huidige locatie in de 16^e eeuw, maar is wellicht nog veel ouder. In historische tijden was het terrein onbebouwd. In de 16^e eeuw lagen wel diverse militaire bouwwerken in de omgeving van het plangebied. In de late 19^e – eerste helft van de 20^e eeuw lag een gasfabriek nabij het plangebied. Gebouwen van dit complex lagen ook in het plangebied. De grond onder en nabij de gasfabriek was ernstig vervuild. Met name in de jaren '80 hebben dan ook diverse saneringen plaatsgevonden. Op basis van recente milieukundige boringen kan worden aangenomen dat het plangebied grotendeels tot minimaal 100 – 150 cm -mv is verstoord, waarschijnlijk als gevolg van de saneringen. In het oostelijke deel van het plangebied – tevens het deel waar de nieuwe bedrijfsruimte is voorzien – is de bodem waarschijnlijk tot 150 - 200 cm en meer verstoord.

3.2 VERWACHTINGSMODEL

Op basis van de landschappelijke, archeologische en historische situatie geldt een lage verwachting voor de periode laat-paleolithicum – late middeleeuwen. Vanaf de nieuwe tijd kunnen resten voorkomen die samenhangen met de belegeringen van de stad. Theoretisch liggen deze resten dicht onder het maaiveld, mogelijk afgedekt door een ophoging van maximaal 50 cm. Ze kunnen bestaan uit resten van aarden fortificaties en eventuele afvalkuilen en dergelijke. Gezien de mate waarin het bodemprofiel blijkens milieukundige boringen is verstoord, is de kans echter erg klein dat nog intacte resten aanwezig zijn, ongeacht uit welke archeologische

perioden. Voor alle perioden geldt daarom een lage/zeer lage verwachting op het aantreffen van archeologische resten.

HOOFDSTUK 4 SELECTIEADVIES

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is de kans erg klein dat het plangebied archeologische sporen bevat. In het plangebied hebben diverse saneringen plaatsgevonden en de locatie waar nieuwbouw is gepland is waarschijnlijk tot 150 - 200 cm -mv of meer verstoord. Om deze reden adviseren we geen vervolgonderzoek uit te voeren en het plangebied vrij te geven.

De implementatie van dit advies is in handen van de gemeente Steenwijkerland, hierin vertegenwoordigd door de archeologisch adviseur van de gemeente, mevrouw M. Nieuwenhuis.

Mochten bij graafwerkzaamheden onverhoopt toch archeologische resten worden aangetroffen, dan geldt conform de Erfgoedwet (art. 5.10) een meldingsplicht. Dit kan bij Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (033 421 74 56) of via de website: www.cultureelerfgoed.nl/contact.

Literatuur

- Berendsen, H.J.A., 2005 (1997). *Landschappelijk Nederland. De fysisch geografische regio's*. Assen.
- Berghe, K.J. van den, 2006. *Onderzoeksgebied Woldpoort-Paardenmarkt te Steenwijk, gemeente Steenwijkerland. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek*. Weesp.
- Berendsen, H.J.A., 2008. *De vorming van het land*. Assen.
- Borsboom, A.J. en J.W.H.P. Verhagen, 2012. KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek. Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P). Gouda.
- Bosch, J.H.A., 2008. *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A*.
- Buurmans, S., 2019. *Verkennd en nader bodemonderzoek en Verkennd asbestonderzoek Tukseweg 50-52 te Steenwijk*. Steenwijk.
- Kremer, H., 2007. *Bureauonderzoek, mr. Zigher ter Stegestraat 3 te Steenwijk*. Doetinchem.
- Mulder, E.F.J. de., 2003. *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Ortageo Noordoost BV, 2018. *Verkennd bodemonderzoek NEN 5740 en NEN 5707 Tukseweg 62 in Steenwijk*. Almelo.
- Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen en M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek v2*. SIKB

Archeologische databases/internetbronnen

ArchisIII

www.boorstaten.nl

www.topotijdreis.nl

www.hisgis.nl

Gebruikte kaarten

Historische kaarten vanaf 1890 tot en met 2015. Bron: www.topotijdreis.nl. Geraadpleegd op 12-7-2019

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN2), nauwkeurigheid Z-waarde <= 5 cm. Bron: www.ahn.nl. Geraadpleegd op 12-7-2019

Archeologische beleidskaart voor bewoningskernen en buitengebied. Bron: gemeente Steenwijkerland. Geraadpleegd op 12-7-2019

Kaart waarnemingen, AMK-terreinen en onderzoeksmeldingen. Bron: www.zoeken.cultureelerfgoed.nl. Geraadpleegd op 12-7-2019

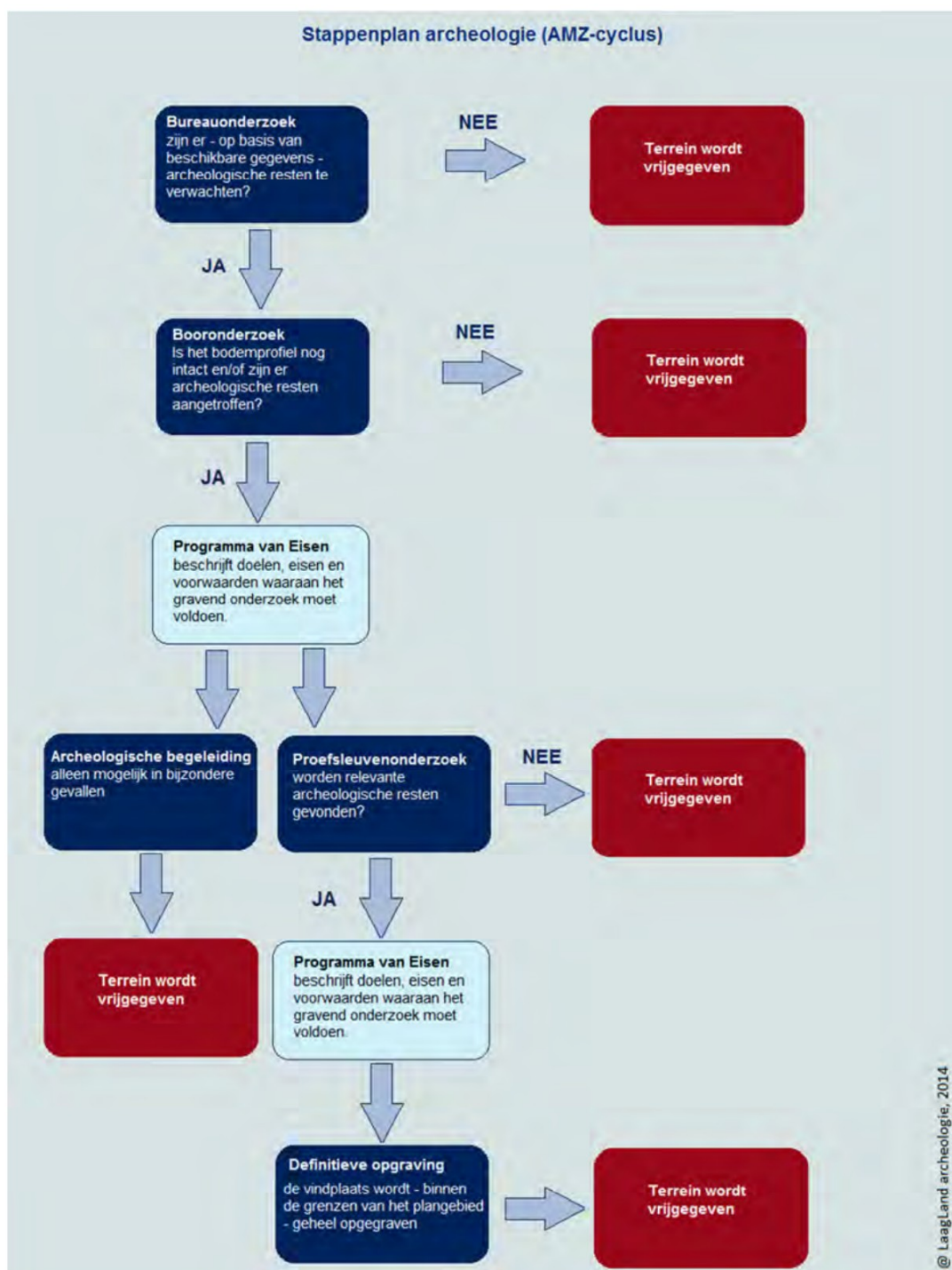
Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl. Geraadpleegd op 12-7-2019

Archeologisch bureauonderzoek Lidl Steenwijk te Steenwijk, gemeente Steenwijkerland,
Overijssel

Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Bron: www.pdok.nl.
Geraadpleegd op 12-7-2019

Kadastrale kaart uit circa 1832. Bron: www.hisgis.nl. Geraadpleegd op 12-7-2019

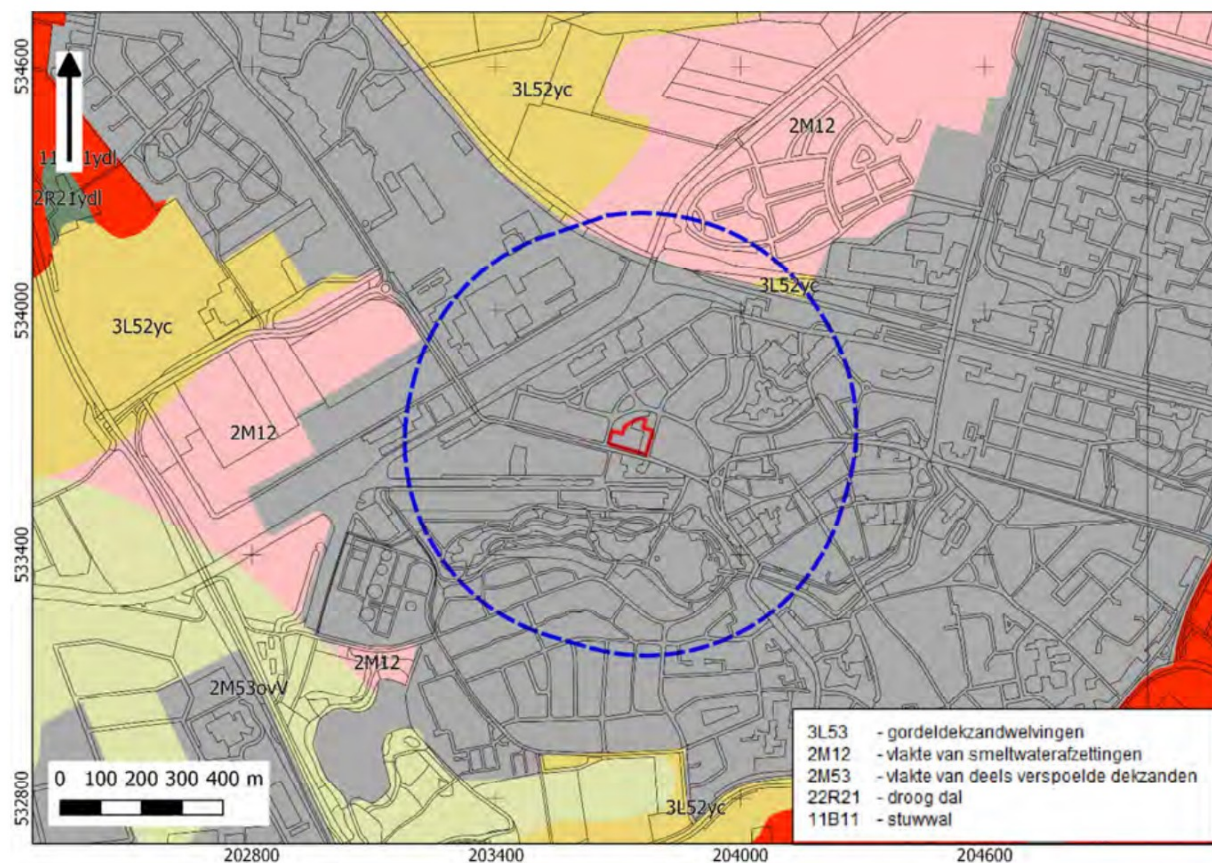
BIJLAGE 1 AMZ-CYCLUS

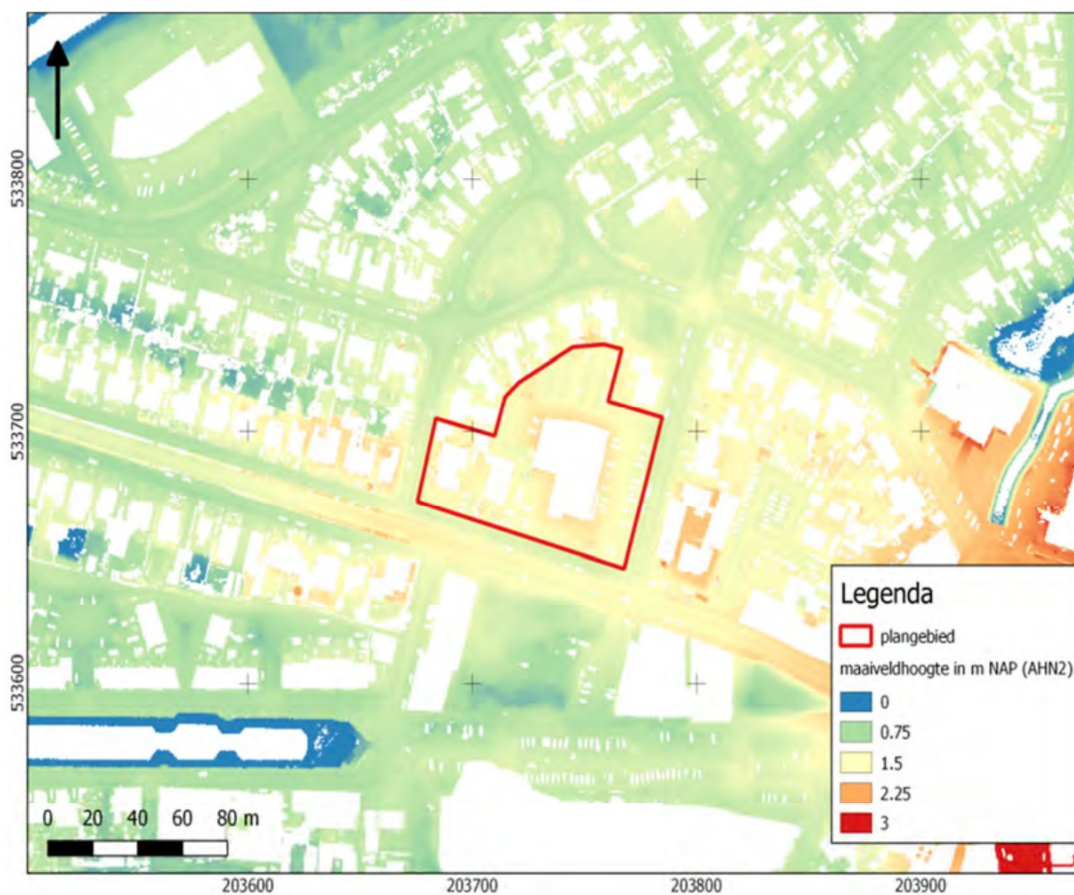
BIJLAGE 2 ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

Archeologische perioden			Datering	
Nieuwe tijd	C		-1795	
	B		-1650	
	A		-1500	
Middeleeuwen	Laat		-1250	
	Vol		-1050	
	vroeg	Ottoons	-900	
		Karolingisch	-725	
		Merovingisch	-450	
Romeinse tijd	Laat		-270	
	Midden		-70 na Chr.	
	Vroeg		-15 voor Chr.	
Prehistorie	Ijzertijd	Laat		-250
		Midden		-500
		Vroeg		-800
	Bronstijd	Laat		-1100
		Midden		-1800
		Vroeg		-2000
	Neolithicum	Laat		-2850
		Midden		-4200
		Vroeg		-4900/5300
	Mesolithicum	Laat		-6450
		Midden		-8640
		Vroeg		-9700
	Paleolithicum	Jong		-35.000
		Midden		-250.000
		Oud		
@ Laagland Archeologie, 2014				

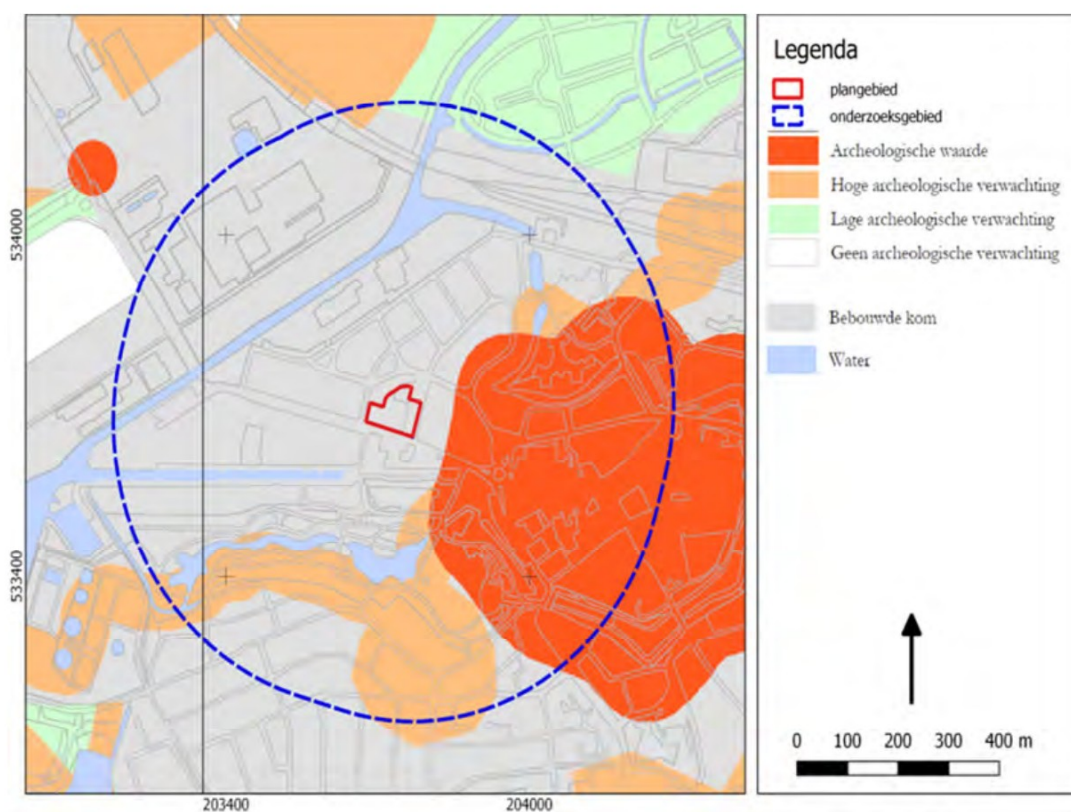
BIJLAGE 3 GEOMORFOLOGISCHE KAART

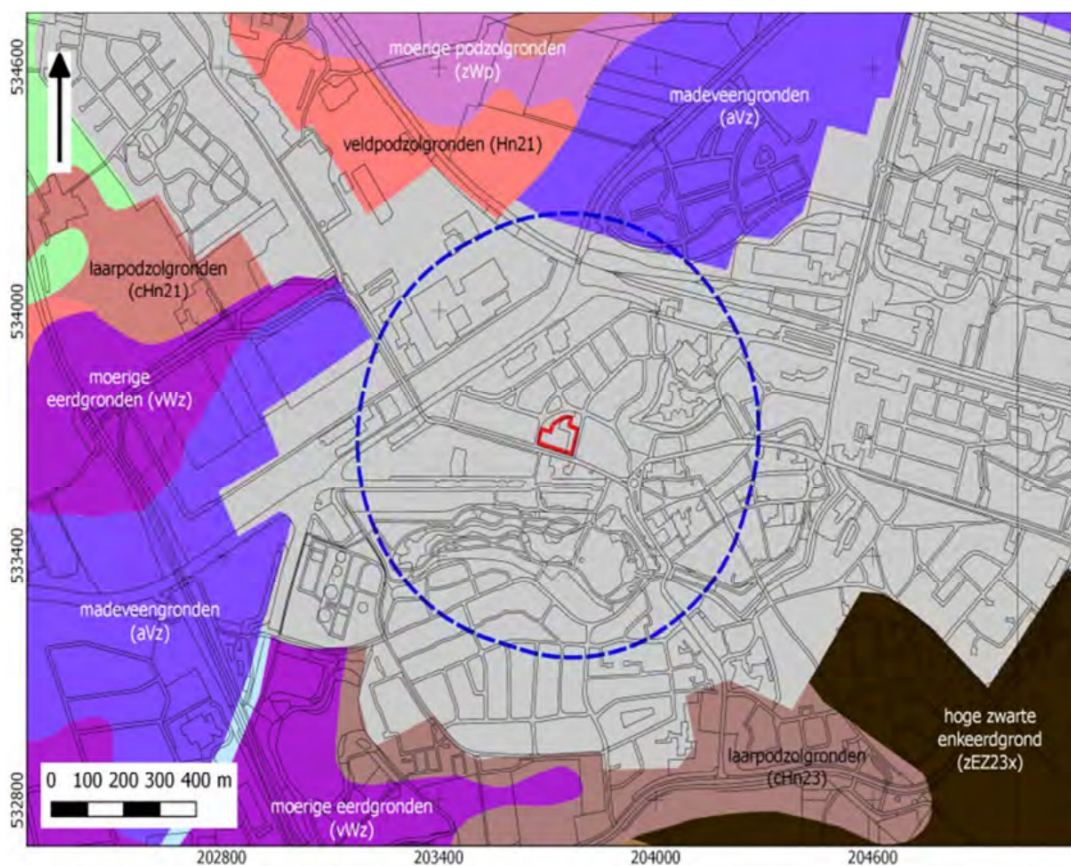
BIJLAGE 4 ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND

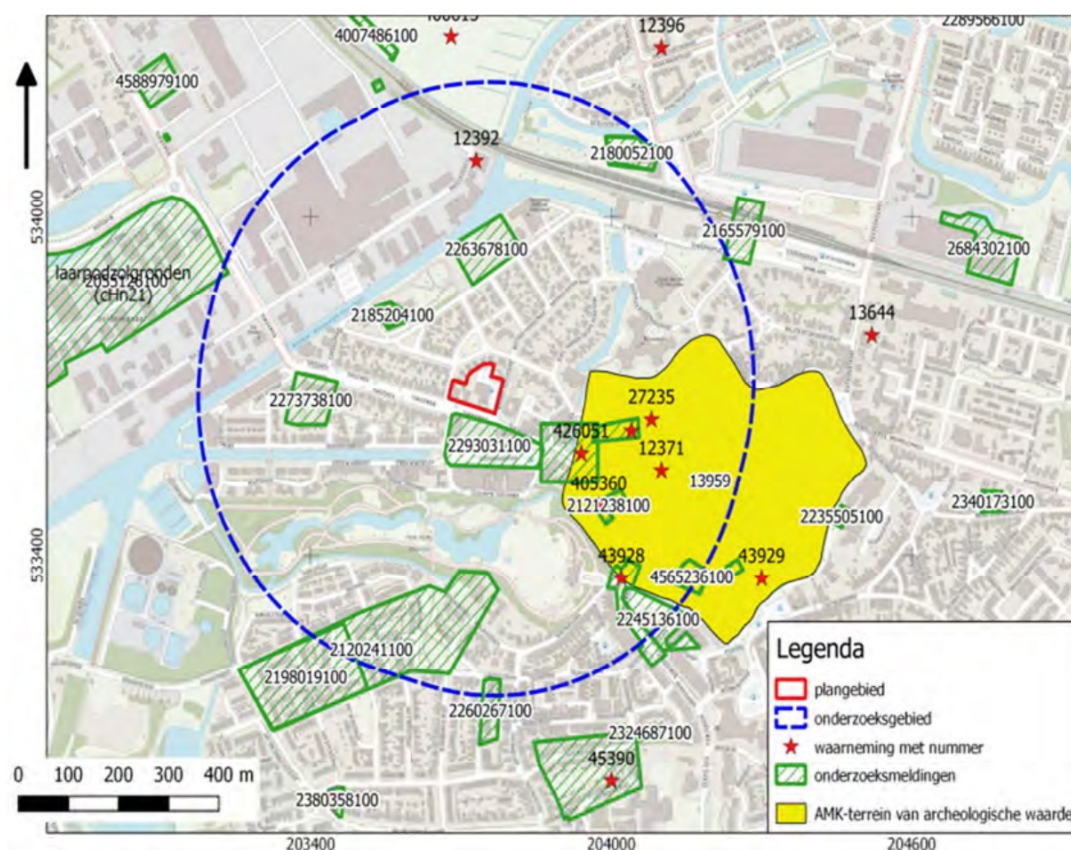
BIJLAGE 5 GEMEENTELIJKE ARCHEOLOGISCHE VERWACHTINGSKAART

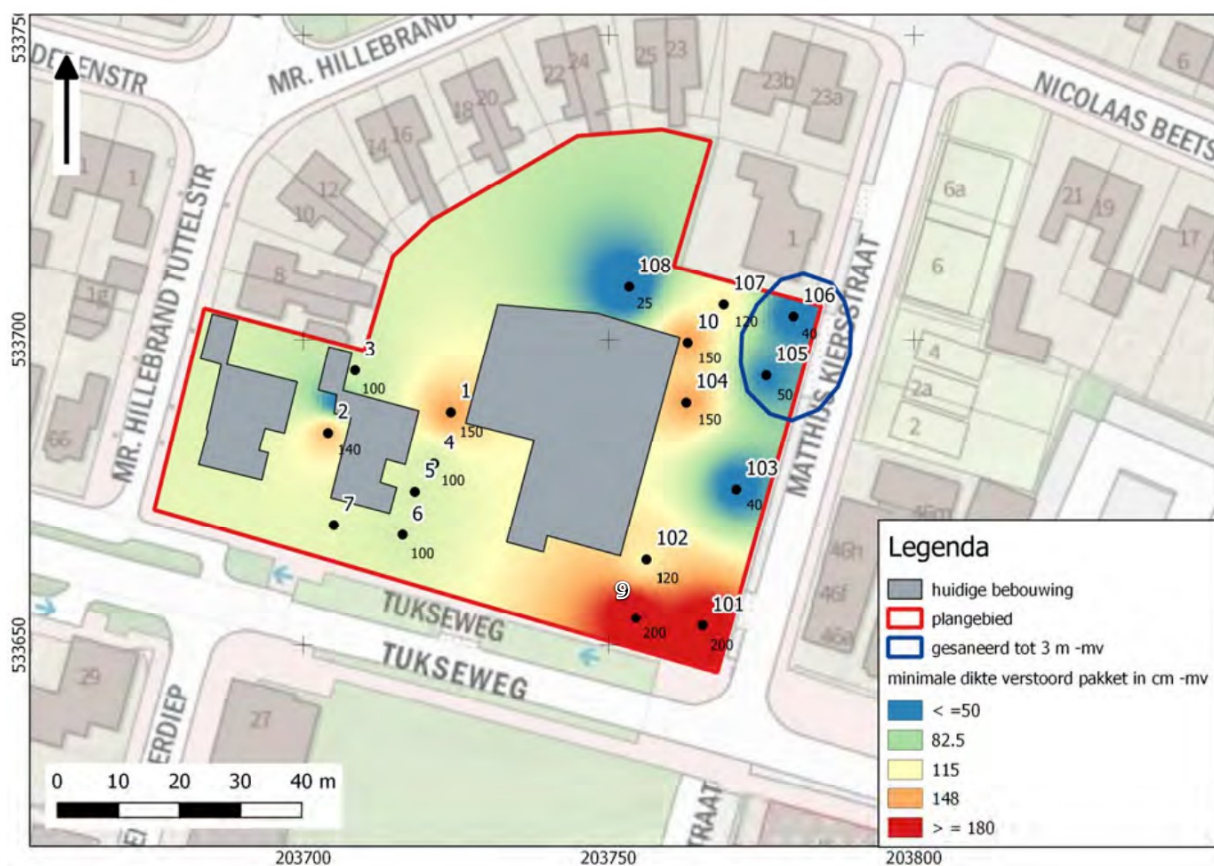
BIJLAGE 6 BODEMKAART

BIJLAGE 7 WAARNEMINGEN, AMK-TERREINEN EN ONDERZOEKSMELDINGEN

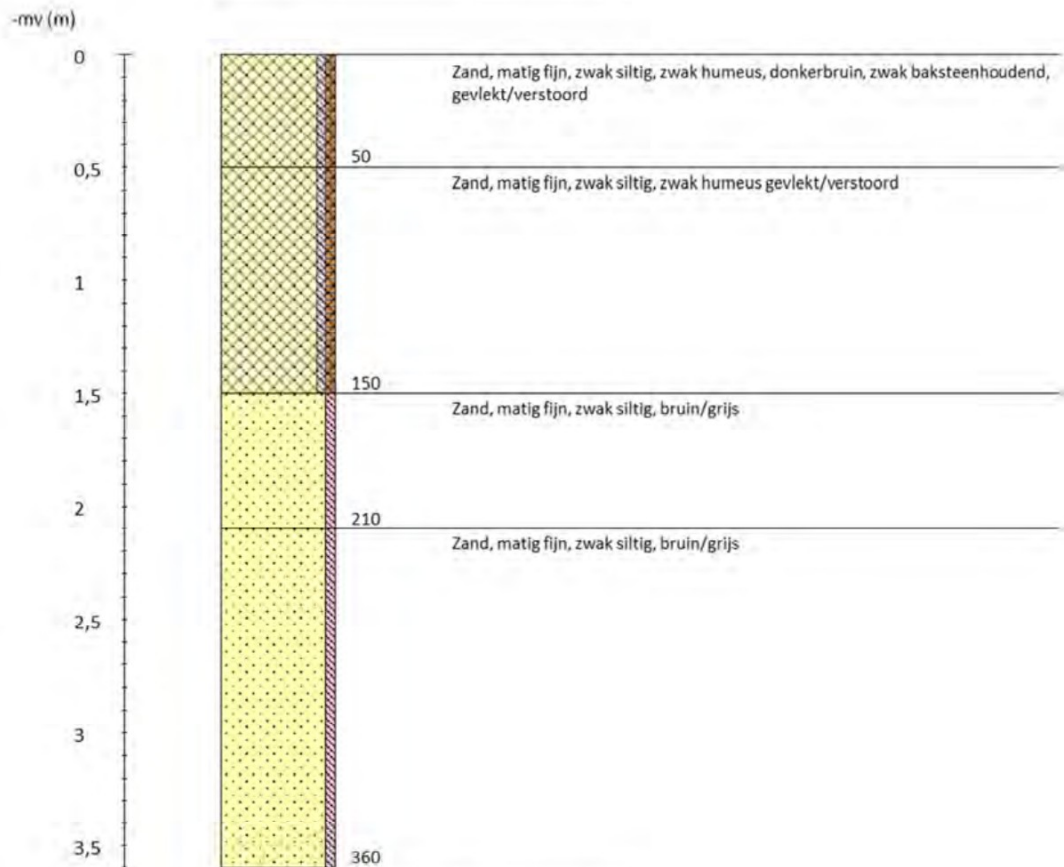

BIJLAGE 8 MINIMALE DIKTE VERSTOORD PAKKET

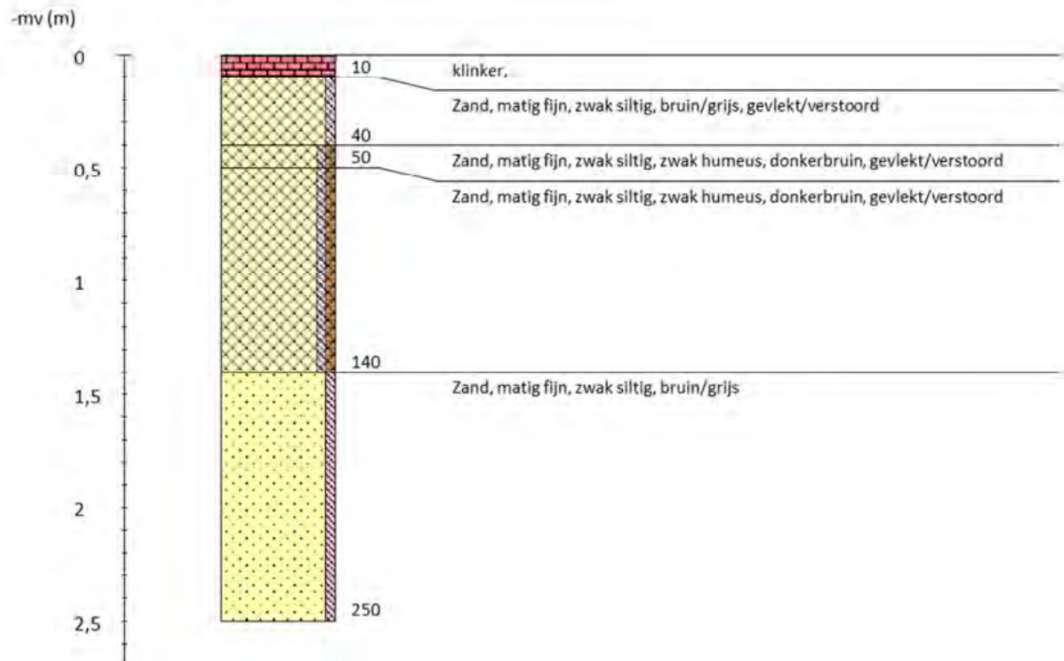

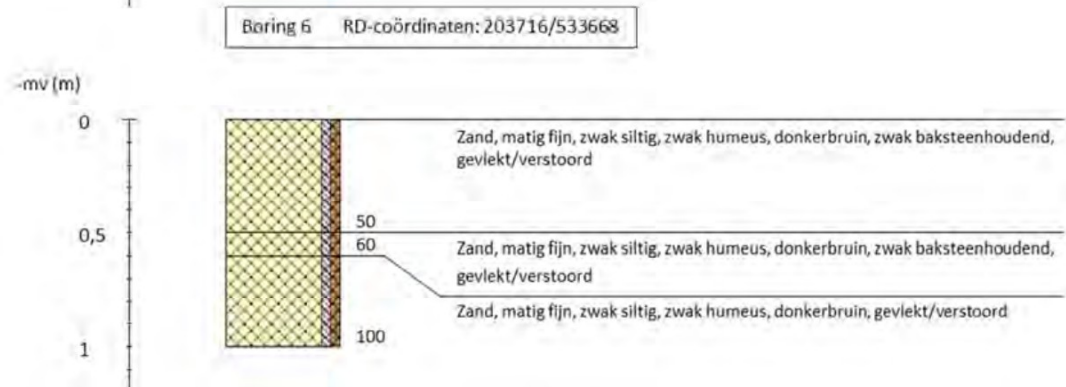
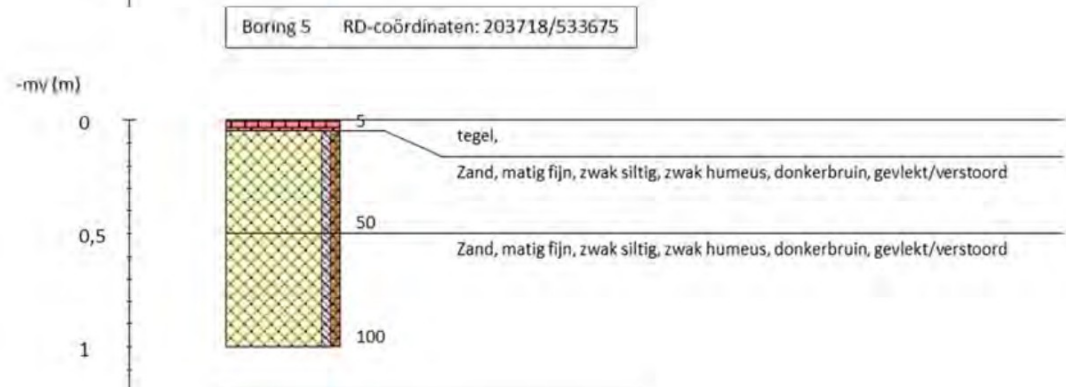
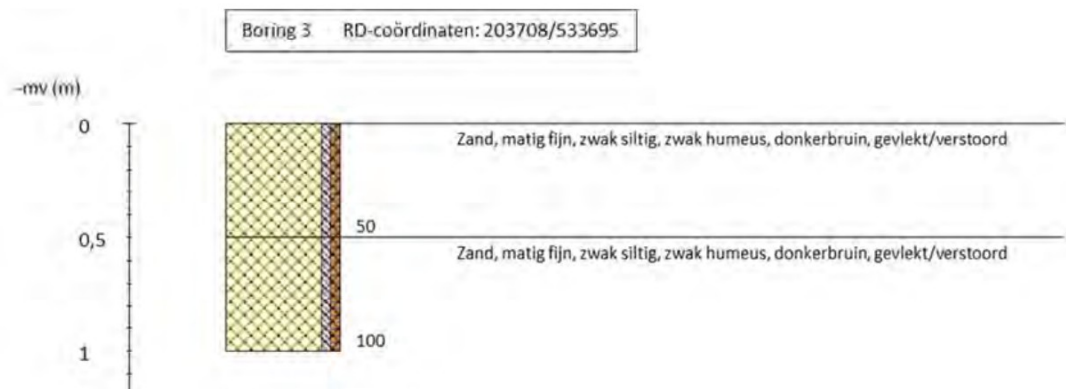
BIJLAGE 9 BOORSTATEN BODEMONDERZOEK

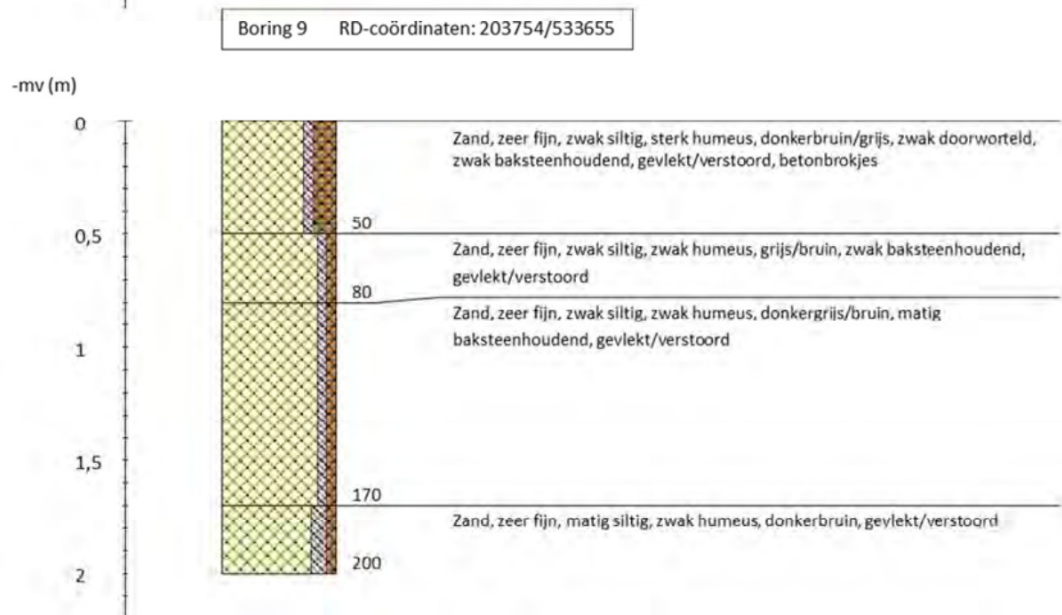
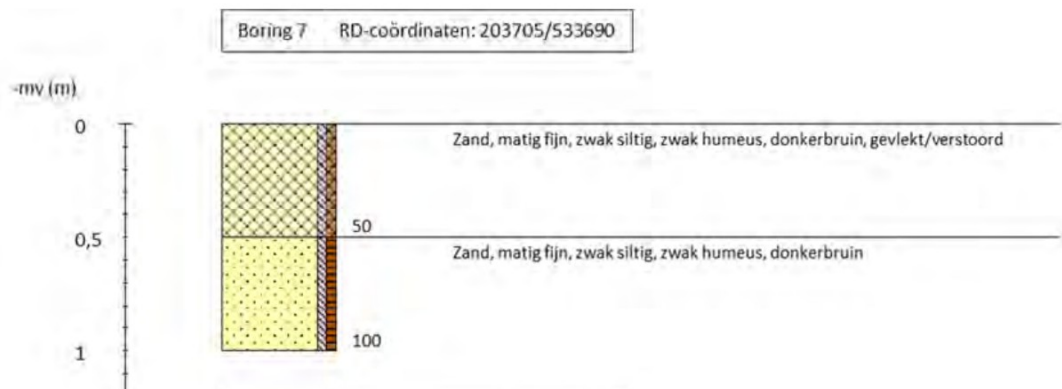
Boring 1 RD-coördinaten: 203724/533688

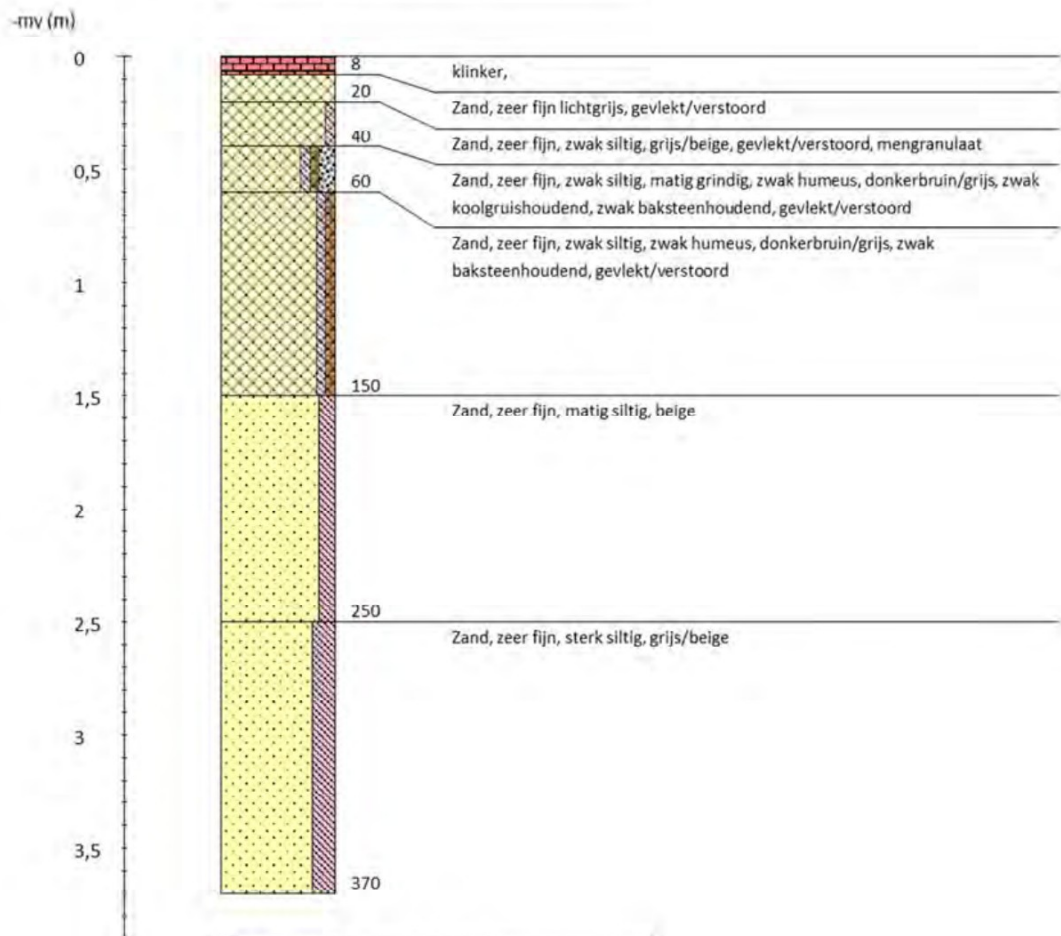
Boring 2 RD-coördinaten: 203704/533685

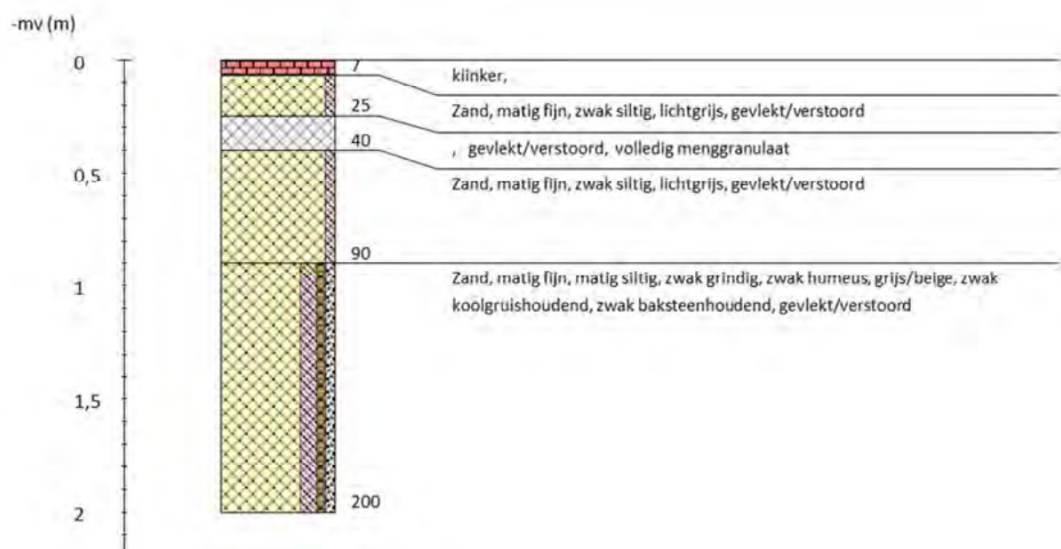

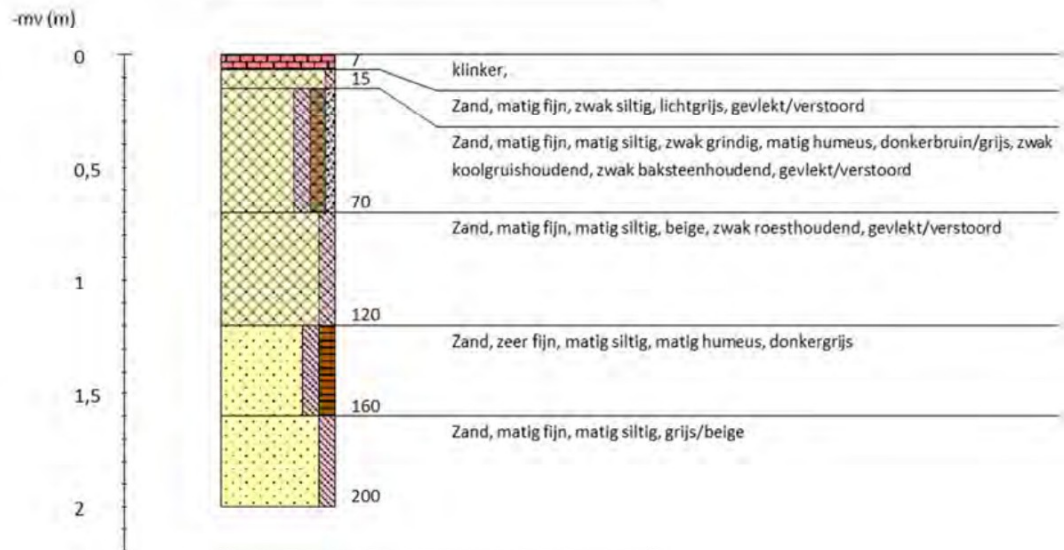
Boring 10 RD-coördinaten: 203763/533700

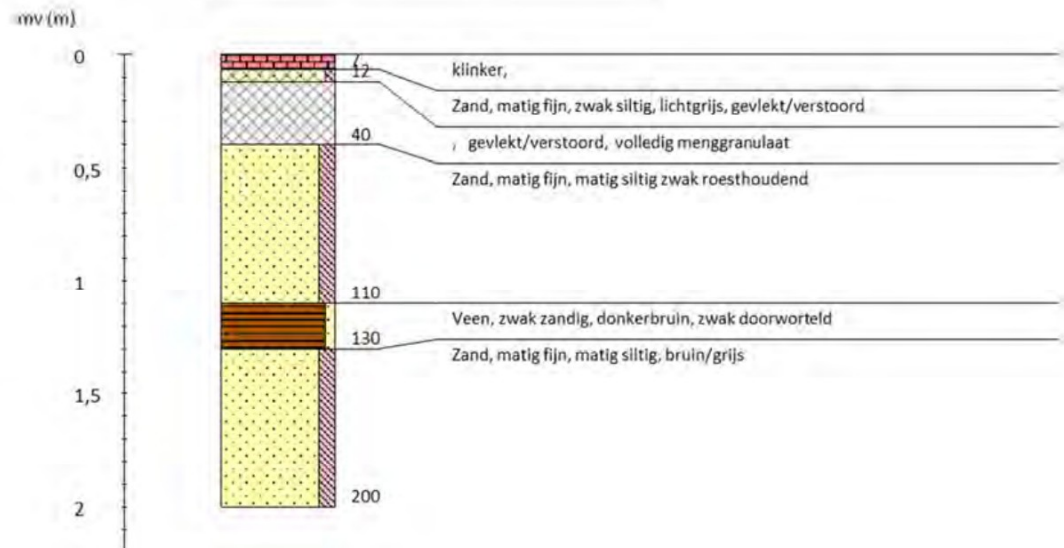
Boring 101 RD-coördinaten: 203765/533653

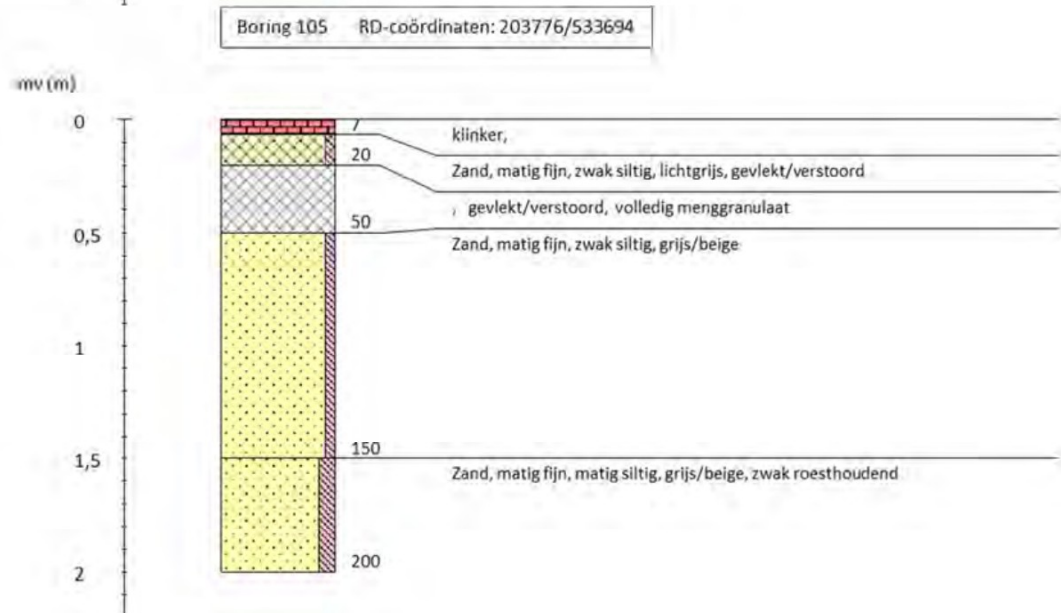
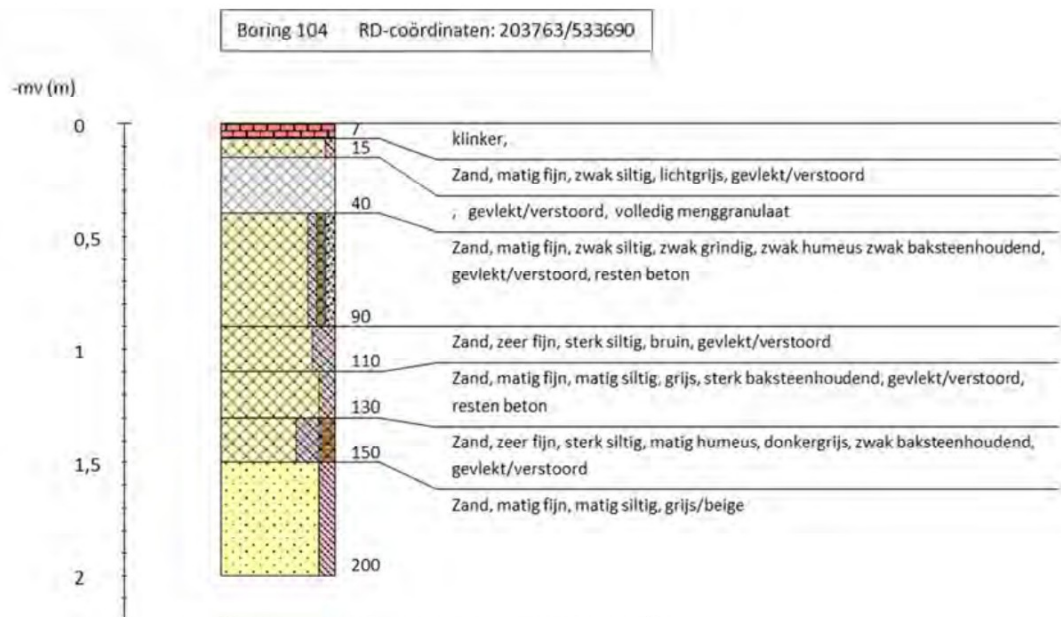

Boring 102 RD-coördinaten: 203756/533664

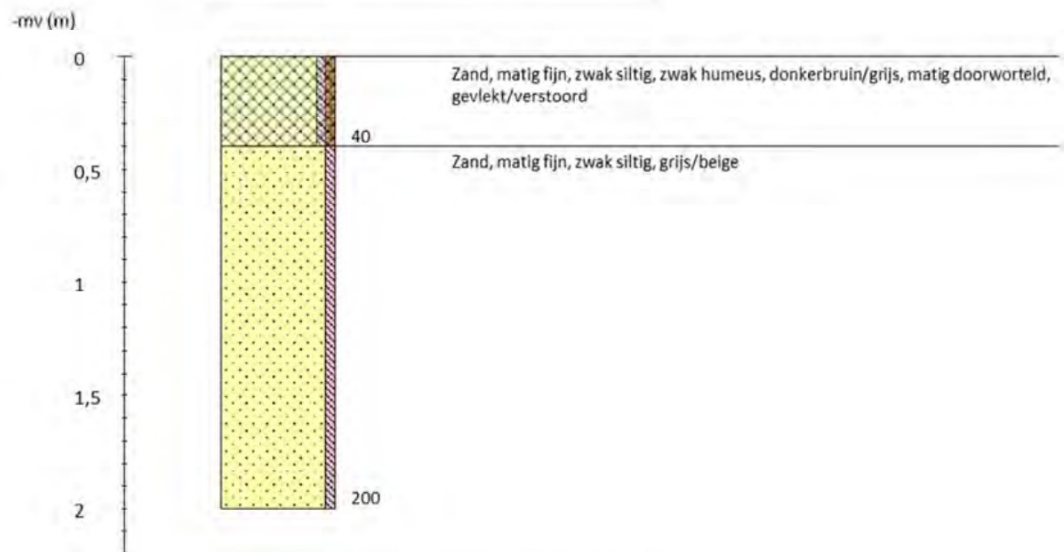

Boring 103 RD-coördinaten: 203771/533676

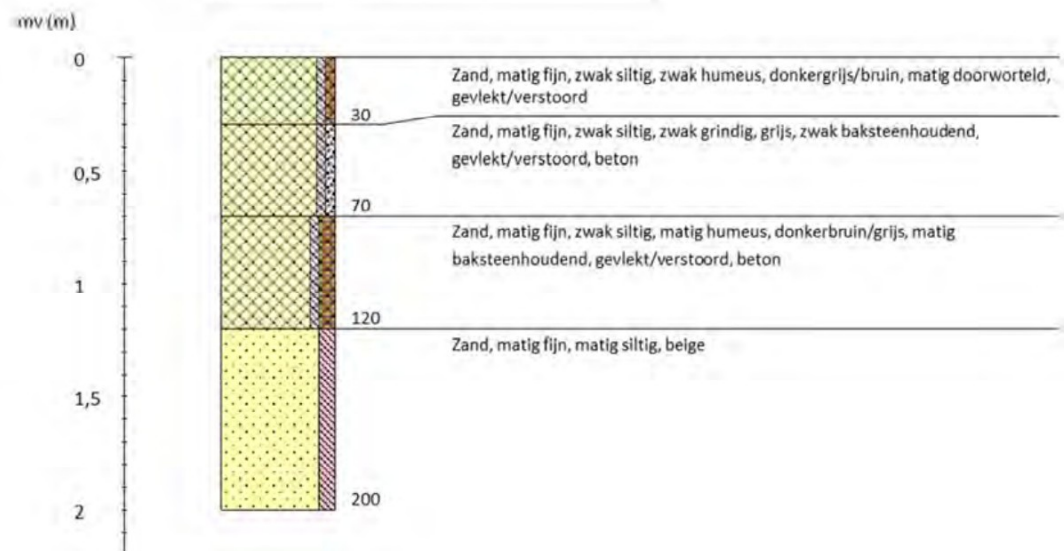

Boring 106 RD-coördinaten: 203780/533704

Boring 107 RD-coördinaten: 203769/533706

Boring 108 RD-coördinaten: 203753/533709

-mv (m)

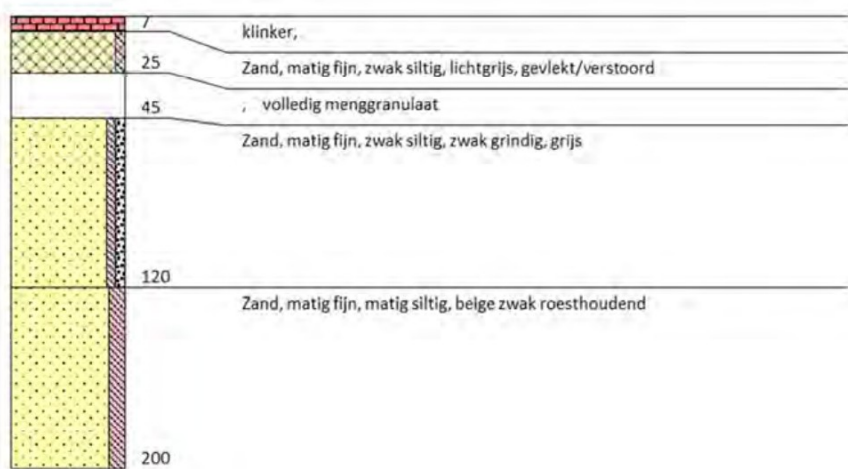
0

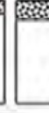
0,5

1

1,5

2

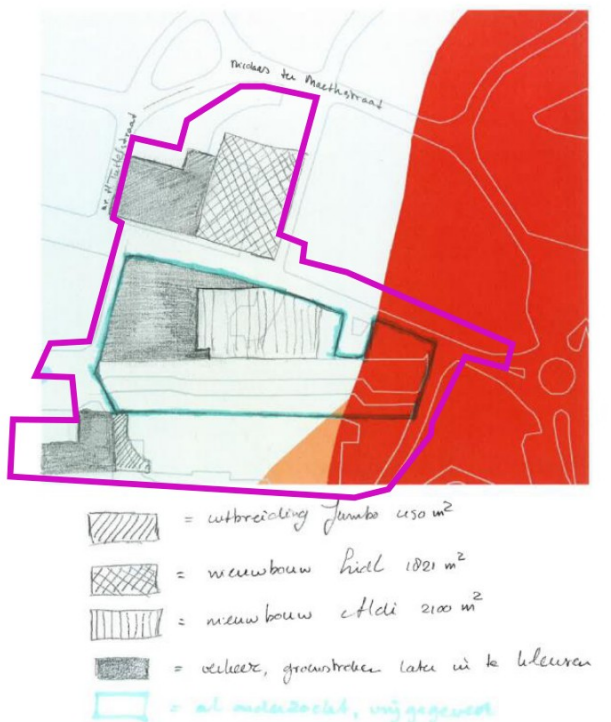

Legenda (conform NEN 5104, boorbeschrijvingsnorm van NITG-TNO en ASB)						
Zand Zand, zwak siltig Zand, matig siltig Zand, sterk siltig Zand, uiterst siltig Zand, kleilig	Veen Veen, mineraalarm Veen, zwak kleilig Veen, sterk kleilig Veen, zwak zandig Veen, sterk zandig	Zandmediaan uiterst fijn < 105 µm zeer fijn 105 - < 150 µm matig fijn 150 - < 210 µm matig grof 210 - < 300 µm zeer grof 300 - < 420 µm uiterst grof 420 - < 2000 µm Zandsortering goed gesorteerd D60/D10 < 1,8 matig gesorteerd D60/D10 1,8 < 3 slecht gesorteerd D60/D10 > 3 Inclusies/archeologische indicatoren (resten van planten, wortels, schelpen, wortels, hout, baksteen, puin, kolengruis, glas, aardewerk, houtskool, vuursteen, bot, fosfaat) weinig < 1% matig 1-10% veel > 10%	Boortype Edelmanboor Ø 7 cm Edelmanboor Ø 10 cm Edelmanboor Ø 12 cm Edelmanboor Ø 15 cm Guts Ø 2 cm Guts Ø 3 cm Mechanische boor Ø 10 cm Mechanische boor Ø 12 cm Mechanische boor Ø 15 cm Mechanische boor Ø 20 cm	Begrenzing onderliggende laag scherp overgangsgebied < 0,3 cm onscherp overgangsgebied 0,3 - < 3 cm diffuus overgangsgebied 3 cm - < 10 cm Kalkgehalte kalkloos geen opbruising, minder dan 0,5% CaCO ₃ kalkarm hoorbare opbruising, circa 0,5 - 1 à 2 % CaCO ₃ kalkrijk zichtbare opbruising, 1 à 2% CaCO ₃	Overige toevoegingen zwak humeus matig humeus sterk humeus zwak grindig matig grindig sterk grindig	Klei Klei, zwak siltig Klei, matig siltig Klei, sterk siltig Klei, uiterst siltig Klei, zwak zandig Klei, matig zandig Klei, sterk zandig Leem Leem, zwak zandig Leem, sterk zandig

Steenwijk Plangebied Steenwijkerdiep en archeologie

In het Plangebied Steenwijkerdiep is een aantal ontwikkelingen gepland: uitbreiding van de Jumbo, nieuwbouw van de Lidl en nieuwbouw van de Aldi. Het plangebied wordt opnieuw ingericht. Deze ontwikkelingen passen niet binnen het vigerende bestemmingsplan. Onderdeel van de bestemmingsplanwijzigingsprocedure is archeologisch onderzoek. Voor een groot deel van het plangebied is, in een eerder stadium, 2010, al een archeologisch onderzoek uitgevoerd¹.

uitsnede gemeentelijke archeologische beleidskaart

Het advies van het archeologisch bureau luidt:

- *aangezien de aanwezigheid van de voormalige kademuur van het Gedempte Steenwijkerdiep voldoende is aangetoond, wordt er verder geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen.*
- *dit geldt echter niet voor de mogelijke oudere resten van de voorgangers van het Steenwijkerdiep. Die vielen buiten het kader van deze inspectie. Op basis van bovenstaande gegevens kan de aanwezigheid van archeologische resten binnen het totale plangebied niet worden uitgesloten.*

Op basis van het uitgevoerde onderzoek is een selectiebesluit (4-10-2010) genomen:

- *Het plangebied wordt, op archeologische gronden, vrijgegeven. Wel moet de civiele uitvoerder tijdens de werkzaamheden alert zijn op mogelijke archeologische resten die samenhangen met voorgangers van het Steenwijkerdiep en/of oude bebouwing langs het diep. Deze moeten gemeld bij het bevoegd gezag (in dit geval de gemeente Steenwijkerland). De meldingsplicht is wettelijk vastgelegd in de Monumentenwet 1988, art. 53 en 54.*

In 2019 is er een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie van de Lidl². In de vorige eeuw stond een gasfabriek in en nabij het plangebied. Als gevolg hiervan was de bodem ernstig vervuild. In het laatste kwart van de afgelopen eeuw hebben daarom diverse saneringen in en rond het plangebied plaatsgevonden. Op basis van (zeer terughoudend geïnterpreteerde) milieukundige boringen is sprake van een ernstig verstoord bodemprofiel. Ter hoogte van de nieuwbouwlocaties is het bodemprofiel waarschijnlijk tot een diepte van 200 cm -mv of meer verstoord tot in de C-horizont. Door Laagland Archeologie is geadviseerd het plangebied vrij te geven voor wat betreft het omgevingsaspect archeologie.

¹ Plangebied Gedempte Steenwijkerdiep te Steenwijk, gemeente Steenwijkerland; Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en veldtoets (RAAP-notitie concept 2.1)

² Archeologisch bureauonderzoek Lidl Steenwijk, Steenwijk, gemeente Steenwijkerland (OV). Laagland Archeologie Rapport 319 (versie 1.1 - concept, juli 2019).

Hoewel dit onderzoek nog niet door het bevoegd gezag is getoetst ligt de conclusie van Laagland Archeologie in de lijn der verwachtingen. Het zal dan ook aannemelijk zijn dat de regioarcheoloog de conclusie van Laagland overneemt en in de vergunningprocedure het gebied vrij zal geven voor wat betreft archeologie.

De te ontwikkelen delen liggen in een gebied met onbekende archeologische verwachting (binnen de bebouwde kom). Het vastgestelde beleid voor dergelijke gebieden is:

- *Bebouwde kommen (grijze gebieden): hier is niet bekend wat de archeologische waarden of verwachtingen zijn. Hier zal per geval in overleg met de gemeente bepaald moeten worden of een archeologisch onderzoek nodig is. Ook hier geldt echter dat voor grond- of bouwwerkzaamheden van minder dan 250 m² in principe geen archeologisch onderzoek zal worden gevraagd.*

Uit bureauonderzoek, uitgevoerd in het kader van het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachtingen kaart voor de historische kern van Steenwijk blijkt dat het plangebied Steenwijkerdiep al vanaf de eerste fase, 900-1050, in gebruik is als agrarisch bouwland.

uitsnede (concept)gespecificeerde archeologische kaart Steenwijk met daarop aangegeven de geplande ontwikkelingen en, in blauw, de onderzochte delen

Omdat, met de toename van de natte vervening, de Steenwijker Aa niet langer geschikt bleek om het overtollige water af te voeren (het was smal, ondiep en kronkelig) werd in 1626-1632 het Nieuwe Diep of Steenwijkerdiep gegraven. Langs het Steenwijkerdiep vestigen zich, in de periode 1700-1900, ambachtelijke bedrijven, zoals leerlooierijen.

Vanaf de 20ste eeuw ontwikkelt het plangebied zich gestaag en raakt het steeds meer bebouwd (oa met een gasfabriek).

Plangebied 1900

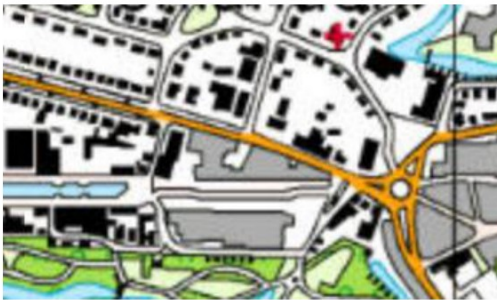
Plangebied 1940

Plangebied 1960

Plangebied 1970

Plangebied 2000

Door alle graaf- en bouwactiviteiten van de afgelopen 100 jaar is de bodem hoogst waarschijnlijk niet meer intact.

Conclusie

Het uitvoeren van archeologisch onderzoek is niet noodzakelijk. Door alle werkzaamheden zal de bodem dusdanig geroerd zijn dat er geen archeologische waarden *in situ* te verwachten zijn.

Wel dient de civiele uitvoerder rekening te houden met de mogelijkheid dat er archeologische resten aanwezig kunnen zijn die samenhangen met voorgangers van het Steenwijkerdiep en/of oude bebouwing langs het diep.

Bij het aantreffen van archeologische waarden geldt, volgens de Erfgoedwet, art 5.10, een meldingsplicht bij de minister OC en W (www.cultureelerfgoed.nl).

11 maart 2019

M. (Marijke) Nieuwenhuis
Archeoloog

&

28-10-2020

A (Albert) Vissinga
Archeoloog

Nu bereikt men de Noordzijde van het Steenwijkerdiep, waarlangs men terugwandelende een aardig kijkje heeft op een groot deel van Steenwijks industrie (uit: Overijssel- Plaatsbeschrijvingen 1880-1940):

Via www.stichting-ijsselacademie.mijnstadmijndorp.nl